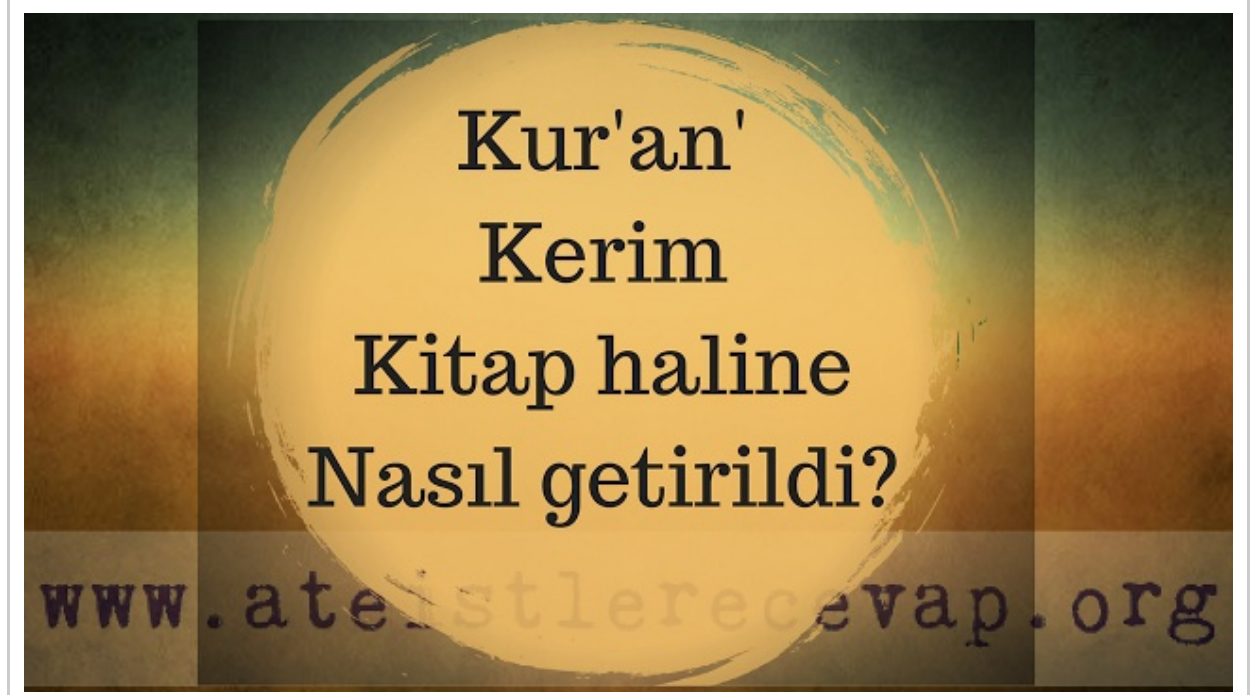

Kur'an'ı Kerim kitap haline nasıl getirildi?

www.ateistlerecevap.org/2017/09/kuran-kerim-nasl-kitap-haline-getirildi.html

ateistlerecevap

Eylül 3, 2017

Kur'an'ı Kerim kitap haline nasıl getirildi?

Değerli kardeşimiz,

Sorunuza kısa bir cevap verdikten sonra detaylı bir açıklamayı da ekleyeceğiz.

Peygamber Efendimiz (asm) bir çok hadislerinde, kendinden sonra. özellikle dört halifeye ve genel olarak da sahabelerine uymayı emreder. Eğer Peygamber Efendimiz (asm) her konuda vasiyet etseydi, o zaman yeni olaylar karşısında “vasiyet olmadığı için yapamayız” gibi düşüncelerle çözümler üretilemezdi. Bu nedenle Halifelik ve Kur'an'ın toplanması gibi önemli konularda bile vasiyet edilmemiştir. Böyle çok önemli konularda bile ashabin çözüm yollarına uyulması, diğer konularda onların örnek alınacağına ayrıca bir delil olabilmektedir. Diğer taraftan bu ve buna benzer konularda ashabin çözüm yolu bulması, bundan sonra meydana gelecek olaylarda nasıl bir yöntem izlenmesi gerektiği de gösterilmiş olmaktadır.

O (asm), insanlığı kurtuluşa çağıran, karanlık dünyada yolları aydınlatan bir ziya ve nur mesabesinde idi. Bu görev için seçilerek ilahi bir terbiyeden geçmiş ve nihayet, kemal döneminde görevlerin en yücesi ile vazifelendirilmişti. Resulullah, görevinde son derece titizdi. Vahiy telakki ederken ve de sonraki davranışları bunu ortaya koyar. Mesela O (asm), vahiy hali vuku bulduğunda, bildirileni çabuk ezberleyip kalbine yerleştirmek için dilini hareket ettiriyor.(Kıyamet, 75/16) Gelen vahiyleri özel katiplerine kaydettiriyor, buna mukabil Kur'an ile karışmasını diye kendi sözlerinin kaydedilmemesini ashabından istiyordu. Kur'an-ı Kerim kırk iki vahiy katibi tarafından yazılmıştır. En meşhurları Mekke'de Abdullah b. Sa'd, Medine'de ise Übey ibni Kab'dır. Kur'an ayetleri kağıt, bez, deri parçaları, taş, tuğla, kürek kemikleri üzerine yazılmıştır. Her Ramazan ayında nazil olan vahiy pasajlarını

(Kur'an-ı Kerim'i) baştan sona Cebrail (as)'e arz ediyordu. Karışıklığı önlemek için de gelen vahyin nereye konulacağını belirtiyordu. *Peygamber Efendimiz (asm) hayatta olduğu sürece vahiy devam ettiğinden, Kur'an metni, iki kap arasında mushaf haline getirilemezdi.* Böyle yapılmış olsaydı sık sık değişiklik yapmak, araya girecek birkaç ayeti yerleştirmek için, ikide bir çok sayıda yazılmış metni imha etmek mecburiyeti hasıl olacaktı. Diğer taraftan Kur'an metni birçok hafız tarafından ezberlenip devamlı surette okunuyor ve ashabın bir kısmının nezdinde yazılı nüshalar da bulunuyordu. Üstelik Hz. Peygamber (asm) gibi bir teminat mercii vardı. Bu yüzden metnin muhafazası konusunda endişeye sebep yoktu.

Ayrıca El-Hakim (Ö 405-1014) Müstedrek'inde *"Kur'an metninin biraraya getirilmesi üç defa yapıp, birincisi Resulullah'ın huzurunda olmuştur."* dedikten sonra, bu hükmüne esas teşkil eden şu hadisi, Zeyd İbn Sabit'den (Buhari ve Müslim'in rivayet şartlarını taşıyan bir senedle) nakleder. Zeyd diyor ki: *"Biz, Hz. Peygamber'in huzurunda Kur'an'ı birtakım parçalardan telif ediyorduk (topluyorduk)." Beyhaki bu hadis hakkında: "Kanaatimce bundan maksad, birkaç ayrı defada indirilen ayet gruplarını, Hz.Peygamber'in nezaretinde sureler halinde derlemektir."* demektedir.

Şu halde vahyi tamamlanan sureleri Peygamberimiz (asm), mevcut en uygun malzemeye, birtakım sayfeler halinde temize çektirip muhafaza ediyordu. Peygamberimizin (asm) hayatında birçok sahabe Kur'an'ı hem hafızalarında hem de sayfelerinde toplamış bulunuyorlardı. O'nun ahirete irtihali üzerine Hz.Ali (ra) derhal evine kapanmış, *"Kur'an'ı cemetmedikçe cuma namazına çıkmak hariç, ridamı giymemeye yemin ettim."* diyerek, sözünü yerine getirmiş, *Kur'an'ı cemetmedikçe Hz. Ebu Bekir'e biat etmemişti.*

KUR'AN'IN MUSHAF HALİNE GETİRİLMESİ:

Hz. Peygamber (asm)'in vefatından sonra ilahi rehber Kur'an metninin, ümmetin icmaından geçmek suretiyle, tek kelimesinden şüphe edilmeyecek tarzda; kıyamete kadar hiç kimsenin itiraz edemeyeceği tarzda toplanması gerekmişti. Zeyd İbn Sabit (ra) diyor ki:

"Yemame savaşında ashabın öldürülmesini müteakib, Hz. Ebu Bekir (ra) beni çağırttı. Yanına vardım. Hz.Ömer de orada idi. Ebu Bekir bana dedi ki:

'Ömer bana gelip dedi ki:

'Yemame 'de Kur'an hafızları çok zayıf verdi. Bu gibi vakalarda hafızların ölmeleriyle Kur'an'ın birçoğunun zayıf olmasından endişe ederim. Bana kalırsa Kur'an'ın cem edilmesi için bir emir çıkarman gerekir.'

Ben de Ömer'e şöyle cevap verdim:

"Resulullah'ın yapmadığı bir işi nasıl yapabilirsin?",

Ömer:

"Vallahi bu hayırlı bir teşebbüstür." dedi.

Sonra bu iş üzerinde o kadar durdu ki, bana söyleye söyleye neticede Allah kalbime bu işi yatırdı, ben de onun görüşünü benimsedim."

Zeyd devamla diyor ki: *"Ebu Bekir bana dönüp şöyle dedi:*

"Sen genç, dinç, zeki bir adamsın. Kimse ittiham edemez. Zaten Resulullah'ın da vahiy katibi idin. Kur'an metnini topla."

Vallahi bir dağ yeriinden nakletmemi isteselerdi, Kur'an'ı toplama mes'uliyeti kadar bana ağır gelmezdi. Neticede Kur'an'ı hurma dallarından, yassı taşlardan ve insanların hafızalarından derlemeye başladım." (Buhari)

Kaynakların ittifakla bildirdiğine göre, Hz. Ebu Bekir (ra), Zeyd'e asla hafızasına güvenmemesini, her ayet için iki delil olmak üzere, iki şahıstan yazılı nüsha aramasını

emretti. Bu iş için Zeyd, Hz. Ömer (ra)'in yardımını şart koşmuş, O da ciddi bir şekilde kendisine yardım etmiştir. Zeyd bizzat kendisi iyi bir hafız olduğu halde, kendisi gibi başka hafızlarla da yetinmeyip, her ayet hakkında mukabele görmüş iki yazılı şahid aramak gibi son derece titiz ve ilmi bir usul takip etmiştir. Yalnız Tevbe suresinin sonundaki iki ayet hakkında, araştırmasına rağmen iki yazılı şahidi bulamamış, Ebu Huzeyme'deki yazılı nüshaya istinad etmek durumunda kalmıştır. Bu şekilde Hz. Ebu Bekir (ra) devrinde biraraya getirilen sahifelere "el- Mushaf" denilmiştir.

HAFIZ SAYISI:

Burada yeri gelmişken o devirdeki mevcut hafız sayısının dört-yedi arası olduğuna dair iddiaya da cevap verme ihtiyacı gördük. Hz. Peygamber (asm)'in terbiyesinde yetişmiş sahabeler arasında yirmi üç yıl içinde Kur'an'ı sadece dört veya yedi kişinin ezberlemiş olması aklen muhaldir. Buhari'nin Es-Sahih'inde rivayet ettiğine göre Hz. Peygamber (asm) henüz hayatta iken meydana gelen 'Bi'ru Maune' olayında şehid olan 'kurra'nın sayısı yetmiş kadardır. Hz. Peygamber (asm)'in vefatını takip eden yıl içinde meydana gelen dinden dönme olayları üzerine yapılan savaşlarda, Yemame'de şehid olan 'kurra ve huffaz'ın sayısı da bazı alimlere göre 450-500 kadar bazılarına göre ise 700 kadardır. Bir başka önemli nokta da *Hz. Peygamber (asm) hayatta iken vahyin henüz son bulmamış olmasıdır.* En son nazil olan birkaç sure veya ayet, bazı kimseler tarafından bilinmeyebilir. Hamidullah'a göre Peygamberimiz (asm) vefat ettiğinde 3.000 kişi Kur'an'ı ezbere biliyordu. Zeyd B. Sabit (ra)'in yazmış olduğu Kur'an ile Hz. Muhammed'e (sav) indirilen Kur'an arasında hiçbir fark yoktur. *Çünkü, Kur'an'ı herkes ezberliyor, ayrıca ezberlediklerini yazılı vesikalarla te'yid ediyorlardı.* Her gün namazda okunan ve ona göre amel edilen şey nasıl unutulabilir? Kur'an ayetleri öyle ahenkli iniyordu ki, herkesin kolayca ezberleyebileceği kadar azar azar iniyordu

Sonuç olarak, Kur'an vahyinin inmesinde Hz. Peygamber (asm) dahil hiç bir kimsenin müdahalesinin söz konusu olmadığını aşağıdaki ayet bize bildirmektedir:

"Eğer o Peygamber bazı sözler uydurup bize isnat etmeğe kalkışsaydı muhakkak ki biz onu kuvvetle yakalar (ve ondan intikam alırdık). Sonra da muhakkak ki, onun kalb damarını keserdik. O zaman sizden hiç kimse O'nu koruyamaz"

Kaynaklar:

- Doç. Dr. Suat YILDIRIM, *Kur'an-ı Kerim ve Kur'an İlimlerine Giriş, Ensar Nesriyat.*
- Osman KESKİNOĞLU, *Mitoloji Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim Düşünce Kavramları, Kur'an-ı Kerim Bilgiler, TDV. Yayınları.*

İlave bilgi için tıklayınız:

- *Kur'an'ın ilk yazılmış nüshaları neden ortadan kaldırıldı? Kur'an'ın aslı yakıldı mı?..*

Aşağıya aldığımız kapsamlı çalışmayı da okumanızı tavsiye ederiz:

KUR'AN-I KERİM NASIL MUSHAFLAŞTI? SON VAHYİN TARİHİ?..

Son Vahyin Tarihi- İlgili Ayetler:

“Sana okuyacağız ve sen Allah’ın izni ile unutmayacaksın.”(A’la, 87/6)

“Hayır, şüphesiz o yüce kağıtlarda yazılı olan ve isteyenin üzerinde tezekkür edeceği bir öğüttür.”(Abese, 80/11-14)

“Vahiy esnasında, hemen alabilmek için, onunla birlikte dilini hareket ettirme! Doğrusu vahyin kalbine yerleştirilmesi ve okuman bize aittir. Biz vahyi okurken, sen sadece okunmasını dinle! Sonra O’nun açıklanması bize aittir.”(Kıyame,75/16-19)

“İnkâr edenler, Kur’an O’na bir defada topluca indirilseydi ya, dediler. Biz, onunla Senin kalbini sağlamlaştırmak için böyle parça parça indirdik ve onu ağır ağır okuduk.”(Furkan, 25/32)

“Bu Kur’an alemlerin Rabbi’nin indirmesidir. Uyarılardan olası diye, onu, Cibril, Mübin Arap lisanı ile indirdi.”(Şuara, 26/192-195)

“Kur’an’ı insanlara ağır ağır okuman için bölüm bölüm indirdik ve onu gerektirdikçe biz indiririz.”(İsra, 17/106)

“Tur’a, yayılmış ince deri üzerine satır satır yazılmış Kitab’a andolsun ki...”(Tur, 52/1-3)

“Ramazan ayı, içinde, insanları doğruya iletici, doğruyu yanlıştan ayıran ve doğruya yol gösteren kesin deliller olmak üzere Kur’an indirildi.”(Bakara, 2/185)

Vahy erken dönem kitaplaşma sürecini ele alalım.

a) Peygamber Dönemi: (Rasul’un Sağlığında Cem’)

Mekke Dönemi:

Peygamber vahyin muhafazası için azami dikkati gösterirdi(1) Cebrail’i takibde acele davranırdı. el-Kıyame 16-17 ayetleri bunu anlatır. Onu göğsünde toplayıp dilinde okutmak Allah’a aitti. Rasûl-u Ekrem, gelen vahyeleri önce kendisi namazlarda okuyarak ezberini kuvvetlendirdi.(2) Sonra yavaş yavaş okuyarak ezberi kuvvetli(3) Ümmi olan Arap mü’minlerin(4) ezberlemesini sağladı.(5)

Kur’an’da,

“Sana okutacağız ve sen Allah’ın diledikleri dışında unutmayacaksın.”(6)

buyrulur. Peygamber’den ayrı olarak sahabeler de vahyi ezberlemeye çalıştılar. Geceleri ve namazlarda sürekli ondan okunan bölümler vahyin korunmasında hizmet etti. O sırada günde iki vakit namaz kılıyorlardı. Sabah ve ikindi.(8)

Peygamber, kalbine indirilen Kur’an’ı insanlara yalnız okumakla kalmadı, yazdırdı da. et-Tur suresinin ilk ayetleri bunun tanığıdır. Abese 11-14 de bu kapsamda düşünülebilir.

“Hz.Peygamber’in Kur’an’ın doğruluk ve tamamîyetini muhafaza için yazıyla tespitten ayrı iki ilave tedbir daha aldığını görüyoruz:

1. İnen ayetleri hemen kendisi ezberliyor ve sürekli olarak namazlarda, ikametinde, yolculuğunda, sıkıntıda, ferahta onu okuyordu.(9) Günlük namazların kılınması esnasında Kur’an ayetlerinin yüksek sesle okunmasını emretti. Bunun neticesi, Müslümanlar Kur’an’ı hıfz etmek mecburiyetinde kaldılar. Bundan doğan diğer bir sonuç da Kur’an’ın bir nevi din adamı sıfatını taşıyan kimselerin tekelinde tutulmamış olmasıdır. Kendi sahabelerine sindire sindire okurdu. Sahabe de ona o kadar önem verirdi. Peygamber de onların okuduklarını kontrol ederdi.(10)

2. Kur’an öğrenenlerin bunu yetişmiş öğretmen, bir muallim nezaretinde yapmalarını emretmiştir. İlk Muallim Peygamber’in kendisi ve sonra, Kur’an’da iyi yetişmiş olmaları dolayısıyla O’nun tarafından yetkili kılınmış sair muallimlerdi.”(11)

“Akılda tutma ve ezberleme kabiliyetleri fertten ferde değişik olduğundan pek tabiidir ki

sahabeden bazı kimseler, boş zamanlarında tekrar edip ezberlemek maksadıyla bu ayetleri yazıyla tesbit etmek istediler. İşte bu ayetleri bu şekilde yazıyla tesbit işi ne zaman başladı bunu kati ölçüler dahilinde bilemiyoruz.”(12)

Rivayetler Peygamber’in gelen vahyi yazdırma konusunda acele davrandığını aktarırlar. (13)

Vahyin ne zaman yazılmaya başlandığı hususunda kesin bir bilgi bulunmuyor. Hz. Rasul okur yazar değildi.(14) Siyer materyalinde daha Mekke devirlerinde bile Kur’an’ın yazılı bölümleri bulunduğu görülür. Örneğin Ömer’in İslam oluş kissasını anlatan İbnu Hişam O’nun kız kardeşi Fatıma’nın evinde kocası Said ile el-Hadid (veya er-Rahman) ile Tâhâ surelerini üzerine yazıldığı bir sahifeden okudukları anlatılır.(15) Ömer’in Müslüman oluşu, peygamberliğin 5. yılına isabet eder ki bu, İslam tebliğinin genele yapılmaya başlamasının ikinci yılıdır. Yani hicretten sekiz sene önce. Hamidullah ” *Nakledilen bu vakanın doğruluk ve gerçekliğinden şüphe etmemiz için bir sebep göremiyoruz, zira ilk vahyedilen Hicret öncesi surelerin bir çoğu, “yazılı Kur’an nüshaları”ndan bahsetmektedir. el-Furkan 5. ayeti ve el-En’am 79 ayeti bu vakaya örnek gösterilebilir. Bizzat Kur’an’da, Kur’an için devamlı “Kitab” kelimesi kullanılır; muhakkak ki bu kelime “yazılı bir vesika” manasına da içine almaktadır.*”(16) Hadis yazımının yasaklandığını anlatan rivayetlerde de Kur’an’ın yazımının söz konusu olduğu doğrulanır.

Hadis yazımının yasaklandığını anlatan rivayetlerde de Kur’an’ın yazımının söz konusu olduğu doğrulanır.

Hz. Rasul inanırlardan edindiği katiplere yazdırmaya çalıştı. Mekke döneminde Ebu Bekr, Osman, Ali, Zübeyr ibnu Avvam, Amir ibnu Fuheyre, sayılabilir.

Peygamber’in yanında olan ayetler dışında sahabiler kendileri için özel sayfalarda yazıyorlardı. Kur’an’ın bütünü ezberleyenlere “kurra”deniliyordu. İbnu Mes’ud, Muaz, Salim, Ubey ibn Ka’b, Aişe, Hafsa, Ümmü Seleme, Ebu Zeyd bunlardandır.

Ayetlerin Surelere Yerleştirilmesi:

İnen ayetlerin hangi surelere yazılacağı Peygamber’in talimatı ile belirleniyordu.(17)

“Tarihçilerin verdiği bilgiye göre bazan da inen bu parçalar içinde birkaç sureye ait ayrı parçalar aynı anda nazil olabiliyordu. Bu durum muvahacesinde yeni bir kısım vahiy geldiğinde Hz. Peygamber, o zamana kadar nazil olmuş bulunan bütün içinde bu yenilerin alacağı yeri gösteriyordu.”(18)

Yazı Materyali:

Peygamber kendi hıfzı, sahabe hıfzı ve yapılan kontrollerle yetinmeyip deri, kemik, tahta ve yassı taşlar üzerinde nuzulünü takiben yazdırırdı.(19)

Yazı materyali olarak hurma dalları, ince beyaz taşlar, kürek kemikleri, işlenmiş ince deri parçaları, tahta, çanak, çömlek parçaları ve qırtas adı verilen kağıtlar, deri,(20) bez, hurma lifi, taş, kullanıldı. İranlılar ve Romalılar gibi kağıt sanatı Araplarda yoktu.

Medine Dönemi:

Hz. Rasul Medine döneminde Ubey ibnu Ka’b, Zeyd ibnu Sabit, Abdullah ibnu Revaha gibi yeni vahy katipleri de edindi. Bu yazım işinde el-Askalani (852/1448) görev alan kırka yakın sahabiden söz eder.(21)

İbnu İshak’ın Rabat’ta bulunan Siyer kitabında şöyle bir rivayet yer alır:

“Kur’an’dan ne zaman bir parça nazil olsa Rasulullah bunu önce erkeklerin iştirak ettiği bir topluluk huzurunda okur, tebliğ eder ve sonra kadınlardan müteşekkil ayrı bir topluluğa tebliğ ederdi.”(22)

Her Ramazan’da Hz. Rasul’un o seneye kadar inen ayetleri Cibril ile okuyup

karşılaştırdıkları rivayetleri vardır.

“Hz. Peygamber halkın huzurunda baştan sonra kadar tilavet etmek itiyadındaydı. Etrafında toplanan ashab, beraberinde Kur’an nüshalarını getirirler ve bunlarla O’nun okuduklarını mukabele ederler ve icabında ellerindekileri düzeltirlerdi. Hayatının son Ramazan ayı esnasında (23) bunu daha ileri bir ihtiyat tedbiri olarak iki defa tekrarladı. Bu tarz “mukabeleler”ve halk huzurunda tilavet etmeler Arza (takdim) adını alır ve bunların işaret ettiğimiz en sonuncusuna Arza Ahira, Kur’an tarihinde unutulmaz olarak kalmıştır.”(24)

Medine’de bir çok çevreye Kur’an öğretmeni gönderildi.(25)

Rasul son vahyden dokuz ya da seksen bir gün sonra vefat etti. Bu süreden önce kitaplaşmaması, ayetlerin elimizdeki tertip üzere inmemesindedir.

Hz. Muaviye’nin Vahy Katipliği:

Mekke’de okuma yazma oranı çok düşüktü. *Mekke ve Medine’de bu dönemde okur yazar otuz üç kişinin adı geçer.* Yazı yazma, ok atma ve yüzme gibi üç hasleti taşıyana kamil ünvanı verilirdi. Mekke’ye yazı Harb ibnu Umeyye ile girdi. Ebu Sufyan ile iki oğlu, Muaviye ve Yezid ibnu Ebi Süfyan okuma yazma biliyorlardı.

Rasulullah Arap kabileleriyle yaptığı yazışmalar için katipler edinmişti. Ebu Sufyan’ın isteği üzerine Muaviye de bunlar arasına katıldı.(26) eş-Şehriyari, Rasul’un Osman ve Ali’yi vahiy katibi olarak ihtiyar ettiğini, bu ikisinin bulunmaması durumunda Ubeyy ve Zeyd ibnu Sabit’in vahiy yazdığını söyler.(27) Bir çok kaynak Muaviye’nin katipliği içine vahiy katipliğinin girmediğini söylerler.(28)

İrfan Aycan, Muaviye biyografisinde O’nun vahiy katipliği yaptığından bahseden kaynakları zikreder.(29) Kürsi ayetini yazdığı söylenirse de bu ayetin hicretin ilk yıllarında nazil olduğu biliniyor.

El-Mesudi, bu meseleye daha değişik açıdan bakar ve Muaviye’nin, Rasulullah’a, vefatından önce, sadece bir kaç defa katiplik yaptığını belirterek, uzun müddet Rasulullah’a katiplik yapanlarla bir tutulamayacağını ve katipler zümresine katılamayacağını belirtir.

(30) Çağdaş araştırmacıların tetkiki sonucu O’nun vahiy katipliği yaptığını belgeleyen bir delile rastlanmadığı ifade edilmiştir.(31)

b) Rasul’un Vefatından Sonra:

1. Ebu Bekr Dönemi, Birinci Derleme: (32)

Peygamber’in vefatından kısa bir süre önce vahyedilmesi tamamlanan Kur’an’ı, Rasul’un vefatından sonra Ali ibnu Ebi Talib nüzul sırasına göre bir Mushaf tertip etmişti.(33) Bu Mushaf’ı yazana kadar, namaz dışında dışarı çıkmamıştı. Bu rivayet O’nu kendisine biat etmemesini sormak için Ebu Bekr’in çağırttığı zaman verdiği cevapta geçer:

“Allah’ın kitabına bir şey ziyade edilebilir diye düşündüm, onu yazıncaya kadar namaz dışında elbisemi giymemeye karar verdim.” dedi.

Ebu Bekr de *“Ne güzel düşünmüşsün.” dedi.(34)*

Resmi Tedvin:

Yemame savaşında 633 sahabeden en az yetmiş Kur’an hafızı kurra (kariler) şehid olunca - ki Bu rakamı 700’e kadar çıkarırlar var. M. Hamidullah bu savaşa katılan 3000 hafızdan söz eder(35)- bu olay Cem’e hızlilik kazandırdı. Ömer, Ebu Bekr’den cem için ısrarcı oldu ve O’nu ikna etti. Hafızası güçlü vahiy katibi Zeyd ibnu Sabid’i(36) çağırarak O’nun tereddüdlerini gidererek görevlendirdi.(37)

Zeyd şöyle anlatır:

“Yemame Harbinde yetmiş kurranın şehadetinden sonra Ebu Bekr beni çağırttı, Ömer yanımdaydı; dedi ki:

‘Ömer bana gelerek:

“Yemame günü şiddetli harp olup birçok kurra şehid oldu. Bir çok savaş yerinde hafızların şehid edilmelerinden dolayı Kur’an’ın birçok ayetinin zayi olmasından korkarım, Kur’an’ın toplanmasını emretmeni uygun görürüm.” dedi.

Ben de Rasullullah’ın yapmadığını yapmaktan çekindiğimi(38) söyledim. Ömer hayırlı olduğunu söyleyerek devamlı bana başvurdu. Allah benim de göğsümü Ömer gibi açtı. Sen akıllı bir gençsin, Resûlullah için vahy yazıyordun, Kur’an’ı araştır ve onu topla.’

Vallahi bana herhangi bir dağı yerinden kaldırıp başka bir yere nakletmeyi önerselerdi bu kadar ağır gelmezdi. Önce karşı geldim sonunda Allah Ebu Bekir ve Ömer’in akıllarını yatırdığı gibi benim de aklımı yatırdı. Kur’an’ı araştırmaya, hurma dallarından, yassı ta.lardan ve insanların hafızalarından derlemeye başladım.”(39)

Ebu Bekir, Ömer ve Zeyd’e şu talimatı vermişti: *“Mescid’in kapısına oturun. Her kim ki, size Allah’ın Kitab’ından olduğuna dair iki şahitle(40) yazılı bir şey getirirse hemen onu yazınız.”*(41) Ömer bunun üzerine Mescid’in kapısına geldi. *“Her kim ki, Rasûlullah’dan Kur’an namına bir şey aldıysa onu getirsin.”* dedi.(42) Heyet bu getirilen ayetleri sahifelere, levhalara ve hurma dallarına yazıyorlardı.

Zeyd hafızasındaki metinleri başkalarının şahadeti ile de belgeledi. Destek bulmadan yazmadı.(43) Yazılan bir nüsha icmaya mazhar oldu.(44)

Hamidullah bu olayı şöyle anlatır:

“Zeyd, esasen Kur’an’ı ezbere biliyordu. Böyle olmakla beraber daha ileri bir ihtiyat tedbiri olmak üzere, kaleme alacağı her bir ayet veya kelime için Hz. Peygamber’in huzurunda arzadan geçirilmiş, mukabele edilmiş iki ayrı yazılı vesikanın şahadetine müracaat etmesini Halife Ebu Bekir O’na emretti. Halka, yanlarında saklamakta oldukları bu nüshaları Zeyd ve arkadaşlarına göstermek üzere Mescidu’n-Nebi’ye getirmeleri duyuruldu. Bu çalışma böylece sona erdirildiğinde, Zeyd ibnu Sabit hazırlanan nüshayı yeniden iki defa baştan sona okudu ve varsa bütün noksan ve kusurlar izale edildi.”(45)

Böylece Mushaf -ki Ona ‘el-Mushaf’ dediler(46)- Halife-yi Rasûl Ebu Bekir tarafından 11/632 de resmi olarak da cem edildi.

Ayetlerin sırası ve hangi sureye ait olduklarının Hz. Peygamber tarafından tayin edildiğini biliyoruz. Ayetler bugünkü Mushaf’taki gibi surelerde yer aldı. Ama sureler için bunların sahabe içtihadlarına dayandığı görüşü de vardır.(47) Sure sıralamasında ise ihtilaf var.(48) Derlenen nüsha Halife’nin yanında kaldı. Tek nüsha olan bu Mushaf önce Ebu Bekir’in, sonra da Ömer’in yanında idi. Ömer’in vefatından sonra da kurradan da olan Mü’minlerin Annesi Hafsa’ya geçti. (49)

II. Osman Dönemi: İkinci Derleme:

1 Muharrem 24/646 da Osman hilafete getirildi. Osman döneminde Müslümanların hakimiyetinde olan topraklar Arabistan’ın sınırlarını aştı. Ana dili yabancı olan bir çok Müslüman Kur’an’ı Arapça okumada zorlanıyordu. Buna Araplar arası lehçe, şive farklılıkları da eklenmeli. Bu farklı okuyuşlar karşılıklı suçlamalara da dönüşebiliyordu. (50) Şam halkı Ubeyy’in, Kufe kalkı İbnu Mes’ud’un Basra halkı Ebu Musa’nın kıraatıyla okuyordu.

Kimi farklı okuyuşlar sahih senedlerle Peygamber’e de dayanabiliyordu. Huzeyfetu’l-Yeman Şam ordularıyla Ermenistan ve Azerbaycan üzerine yürümüştü.(25/646). Gazve

esnasında Şamlı askerlerle Iraklı askerlerin Kur'an okuyuşunda ihtilaf ettiğini gördü ve ihtilaflardan endişelenerek tedirgin oldu.(51) Olay tekfir noktasına varıyordu. Durumu Halife'ye iletti.

“Ey Mü'minlerin Emiri! Kalk! Müslümanlar, Kur'an'ın kıraatinde Hristiyanlarla Yahudilerin ihtilafları gibi ihtilaf etmeden önce bu işin çaresine bak.” dedi.(52)

III. Halife zamanında kıraat farklılıklarının Müslümanlar arasında anlaşmazlık konusu olması(53) üzerine “Hafsa Mushafı”nı istedi. Osman, Hafsa'daki Mushaf'ı getirtip çoğaltmaları için dört kişi görevlendirdi: *Zeyd, Abdullah ibnu Zübeyr, Said ibnu As, Abdurrahman ibnu Haris*. Zeyd dışında üçü Kureyşli'dir. İhtilaf ederlerse O'nu Kureyş lehçesi ile yazmalarını emretti.(54) (55) el-Buhari'nin diğer rivayetine göre diğer üç üye de Ensardır: *Muaz, Ubey ibnu Ka'b ve Zeyd ibnu Sabit*.

Komisyonun çalışması beş sene sürdü. “Hazırlanan bu YEDİ nüsha Medine Mescidi'nde herkesi mutmain kılmak üzere halkın huzurunda alenen okundu ve sonra her bir nüsha, 26. yılda hududları Medine'den taşıp Batı'da İspanya'nın güneyine, Doğu'da Ceyhun Nehri'nin ötesine Çin'e dayanmış geniş İslam yurdunun muhtelif eyalet merkezlerine gönderildi. Öyle emredildi ki bundan böyle Kur'an nüshaları, mutlaka bu resmi kopyalara uygun ve mutabık olacak ve farklı bulunanlar imha edilecekti.”(56)

II. Komisyon'un ihtilaf ettiği noktalar da önemsizdir. Örneğin Tabut kelimesi”yuvarlak T” ile mi “açık T” ile mi yazılacak? Osman Kureyş yazımı üzere “açık T” ile yazmalarını istemiştir. Önemli Merkezlere Gönderilen Teksirler:

Çoğaltılan nüshalar (Mushaflar) beş ya da yedi nüsha(57) olarak önemli yerleşim merkezlerine (Kufe, Basra, Şam, Yemen, Mekke ve Bahreyn'e)gönderildi. Bir nüsha da Medine'de kaldı. Kayıtlarda şahsi nüshaların da imha edildiği aktarılır.

Resmi Mushafa Alınmayan Ayetler Var mı?

Ayet sayılarında kitaplarda görülen ihtilaf, kimi ayetlerin ortadan bölünüp iki ayet sayılmasından ya da besmelenin her birinin ayrı hesaba katılıp katılmamasından kaynaklanmaktadır.

Ubey ibnu Ka'b, Mushaf'ın Osman zamanındaki teksiri için oluşturulan komisyonun üyesi idi. O'nun kunut dualarını Kur'an'dan saymış olması bu nedenle mümkün değildir.

III. Ali ibnu Ebi Talib Dönemi:

Osman'ın yazdırdığı Mushaf Hz. Rasûl'ünkünden farklı olsaydı, sonraki Halife Ali kendi Mushaf'ını resmileştirirdi.(58)

Ali'nin Mushaf'ının farkı surelerin nuzul sırasına göre tertibinden kaynaklanır. Anlam değişikliği yapmayan çok az kelime sinonimi dışında fark yoktur.

Kur'an'ın İlk Yazmaları Ne oldu?..

Başta şunu belirtmek isteriz ki; Kur'an'ın ilk yazmalarının yakıldığına ilişkin güvenilir bilgi yoktur. Bu konuyla ilgili rivayetler zayıftırlar. Bu konuda S. es-Salih'in de kitabında aktardığı bilgi güvenilir değildir. Zaten S.es-Salih de bu görüşü paylaşmamakta, sadece İbnu Ebu Davud'un böyle bir görüş naklettiğini söylemektedir. Saldırganlar ustaca bu gerçeği gizlemeye çalışarak bu yanlış bilgiyi herkesin kabul ettiği bir görüşmüş gibi gösteriyorlar. Ebu Bekir Mushafı:

Ebu Bekir zamanında iki kapak arasında toplanıp muhafaza edilen Kur'an'a ne oldu? Unutulmamalıdır ki o dönemde bu nüshadan yüzlercesi Müslümanlarca kopye edilmiştir. Yani bunun yok olması veya yakılması Kur'an'ın yok olması demek değildir. Ebu Bekir tarafından iki kapak arasına toplanan bu nüsha, Ebu Bekr öldükten sonra Ömer'e geçti. Ömer öldükten sonra da kızı Hafsa'ya geçti. Osman kendi döneminde bunu

Hafsa'dan isteyerek çoğalttı ve İslam merkezlerine gönderdi. Sonra da Hafsa'ya iade etti. *Sonra ne oldu?* Et-Taberanî'nin güvenilir yolla Salim'den aktardığına göre Medine Valisi Mervan, Hafsa'ya adam göndererek belki de Osman'ın izni ile bu nüshayı O'ndan istedi. Hafsa vermedi. Hafsa öldükten sonra (h.41) Mervan, İbnu Ömer'e adam göndererek *'bu nüshayı bana gönder'*, dedi; o da gönderdi. Böylelikle bu nüshanın Mervan döneminde Emevilere geçtiğini görüyoruz. Nüshanın bundan sonraki akıbeti konusunda herhangi bir kayda rastlanmamaktadır. Büyük bir ihtimalle uzun süre Emevilerin elinde kalmış, Emevilerin yıkılışı sırasında değerinden dolayı biri tarafından alıkonmuştur. Ömer'in vefatından sonra Hafsa'nın elindeki Mushaf'ın II.derleme sonrası Hafsa'nın vefatından sonra Medine valisi Mervan tarafından yaktırıldığı söylenir. Öyle de olsa bu rivayeti oryantalistlere materyal sağlayacak şekilde istismar etmek hatalıdır.

Ali şöyle der: *"Ey insanlar, Osman hakkında aşırı sözler söylemeyin. O'na "Mushaflar yakıcısı" demekten sakının. Vallahi o, Mushafları biz Muhammed'in ashabı önünde yaktı. Osman zamanında yönetici ben olsaydım aynısını yapardım."*

İhtilaflarını gerçeğin katli için kullanmayan bir fakih ancak böyle söyleyebilirdi.

Çoğaltılan Mushafların Akıbetleri:

Schwally'nin belirttiği gibi "Kur'an insanın beklemeyeceği büyük bir titizlik ve mükemmeliyetle muhafaza edilmiştir."(59)

Casanova, yaptığı araştırmaların yanısıra bir başka araştırmacı Quatremere'in araştırmalarına dayanarak Hz. Osman'ın çoğalttığı Mushaf nüshalarından birinin Hicri 4. asır başlarında bulunduğunu ve görüldüğünü kaynaklara dayanarak söylemektedir.(60)

1. Medine Mushafı:

Bu tarihi eser Medine'de Ravza-i Mutahhara'da muhafaza olunmakta idi. Eserin orada mahfuz bulunduğunu, muhtelif tarihlerde seyyahlar ve meraklılar tarafından görüldüğünü biliyoruz. Mevlana Şibli Tehzibu'l-Ahlak Mecmuası'nda (H.1329/M.1911) bu nüshanın 735 senesinde orada görüldüğünü kaydediyor.

Esas I.Cihan Harbine kadar hep Medine'de muhafaza olundu. Harp esnasında ne olur ne olmaza karşı, oradan nakledilerek emin yerlerde muhafaza edilen kıymetli eserler meyanında hükümetçe o da muhafaza altına alınmıştır. Harp bittikten sonra eser yine oraya iade edilmiştir.

Rusya Müslümanlarından Musa Carullah Bigiyev, 1930 da Bolşevik Rusya'dan kaçtıktan sonra, Yakın ve Uzak Şark'ta dolaşırken Kur'an ve Mushaf'a ait epeyi tetkikat yapmış, bunları Hindistan'da neşretmiştir. Mezkur nüshanın Medine'de Ravza-i Mutahhara'da mahfuz bulunduğunu, Medine-i Münevvere'de mücavirliği esnasında eseri orada gördüğünü söylemektedir.

2. Mekke Mushafı:

Mekke'deki nüshanın Hicretin 735. senesinde orada bulunduğunu ve görüldüğünü yine Mevlana Şibli söylüyor.

3. Kufe Mushafı:

H. Osman tarafından Kufe'ye gönderilen nüsha, meçhul bir tarihte Tarsus şehrine gelmiş, orada mahfuz imiş. Çukurova'nın en şirin şehirlerinden biri olan Tarsus, Abbasiler zamanında mühim bir serhat idi. Me'mun, Seyfu'd-Devle, Şair Mütenebbi oradadırlar. Kufe Mushafı oraya her halde Abbasiler zamanında gelmiş olacak. Abbasi Halifeleri orada yaşardı. Nüsha orada muhafaza olunmakta iken sonraları, Suriye'deki Humus kalesine nakledilmiş (H.1050-1143 / M.1640-1730) arasında yaşayan meşhur en-Nablusî (H.1100/M.1689) senesinde yaptığı seyahatinde bu nüshayı uzun boylu tavsif eder. Bu

nüsha 1.Cihan Harbine kadar Humus'ta korunmuş, harp esnasında o da diğer kıymetli ve tarihi eserler gibi muhafaza altına alınmıştır.

4. Şam Mushafı:

Şam'a gönderilen nüsha, Kudus'le Dımişk-ı Şam arasında bulunan Taberiye'de mahfuz iken, sonraları Şam'a nakledilmiştir. "İlaveli Esmaru't-Tevarih" şunu kaydediyor: "*Nakli Mushafı Şerifi Osmani Bicami-i Dımişk ez-Taberiye, sene 492*"

İbnu Kesir (h.8.yy) Şam nüshasını bizzat görmüştür. Şöyle der:

"Hz. Osman'ın çoğalttığı Kur'an nüshalarına gelince, bugün için onların en meşhuru Suriye'de Şam Camii'nde bizzat gördüğüm bu değerli, büyük kitap güzel, açık ve güçlü hat ve kaliteli bir mürekkeple deve derisi üzerine yazılmıştır."(61)

M.Şibli'nin(62) yazdığına göre Ebu'l-Kasım es-Sebti, H. 657 senesinde Şam Camii'nin maksuresinde Hz. Osman tarafından oraya gönderilen Mushafı görmüştür. Abdulmelik de h.725'de bu nüshayı orada gördüğünü söylüyor. İbnu'l-Cezeri (h.751-833 / m.1350-1429) zamanında Şam'da Mescidü't-Tevebe'de hıfzolunan bu nüsha daha sonra Emevi Camii' ne nakledilmiş, İbnu'l-Cezeri, Şam Mushafı'nı gördüğü gibi Mısır'da da Mesahif-i Emsar'dan bir tane gördüğünü söylüyor.

Lala Mustafa Paşa'nın 982 tarihli Vakfiyesi'nde Şam'daki mevkufatı zikrolunan Humus arazisinde "*Vakfi Mushafı Seyyidina Osman*" diye bir kayda rastlanıyor ki bundan o tarihte Musfahı Osman vakfı bulunduğunu anlıyoruz. Demek Mushafı Osman oradaymış. Mevlana Şibli'nin İslam alemi seyahati esnasında İstanbul'a geldiğinde bu nüshanın mahfuz olduğunu öğrendiğini söylüyor.

Çağdaş alimlerden Şamlı Şeyh Abdulhakim Efgani, Şam Mushafı'ndan bir nüsha istinsah etmek istemiş. 1.Harpten önce bu işe başlıyarak Şam Mushafı'nın yazısını aynıyle muhafaza ve şeklini taklid ederek harf ve kelimelerin suratını, imlasını koruyarak resim yapar gibi satırları aynen nakletmiş ve tam bir nüsha çıkarmıştır. Şam'da Abdulhakim Efgani'nin istinsah ettiği nüsha mevcuttur.

5 ve 6. Bahreyn-Yemen Mushafları:

Akıbetleri hakkında pek bilgi yok.

Sahabe Sayfaları:

Peygamber (asm)'in yanında olan ayetler dışında sahabiler kendileri için özel sayfalarda yazıyorlardı. Kur'an'ın bütünü ezber bilenlere "kurra"deniliyordu. *İbnu Mes'ud, Muaz, Salim, Ubey ibnu Ka'b, Aişe, Hafsa, Ümmü Seleme* bunlardandır.

Resmi tedvin dışındaki Mushafların yakılması talimatını dinlemeyenler de oldu. Ali, İbnu Mes'ud, Ubey ibnu Ka'b'in özel Mushaflarından da söz edilir. Aişe'nin de bir Mushaf'ı vardı. Bu Mushaflar arasındaki farkları konu edinen bir kitabı Ebubekr ibnu Davud telif etti: Kitabul-Mesahif.

Bugün dünyanın her yerindeki Mushaflar birbirinin aynısıdır. Topkapı Müzesi'nde saklanan Mushaf'ın Osman Mushaf'ı olduğu söylenir. Özbekistan'ın başkenti Taşkent'te de ilk Mushaflardan bir örnek vardır. (63)

Türkiye'deki Tarihi Mushaflar:

İstanbul'da Türk ve İslam Eserleri Müzesinde şu tarihli Mushaflar vardır.

– No: 457. Hz. Osman'ın imzasını ve Hicri 30 senesini havi Mushafı Şerif.

– No: 557. Hz. Ali'nin imzasını havi Mushafı Şerif.

– No: 458. Hz. Ali'nin yazısı olduğu işaret edilen bir Mushaf.

Diğer Resmi Ali Mushafları:

Mısır'da Kahire'de "Seyyidüna Hüseyin" Camii'nde, Ali ibnu Ebi Talib'e mensup kendi el

yazısıyla Kufi kadim hattıyla yazma bir Mushaf vardır.

Mısırlı Türk Dostu Abdulvehhab Azzam Şehadetnamesi'nde Meşhed'de Hattı Kufi ile yazılı bir Mushaf'tan bir kısım gördüğünü ve sonunda şu ibare bulunduğunu yazıyor: "Bunu Ali ibnu Ebu Talib yazdı." Yine orada diğer tam bir Mushaf vardır, o da Kufi hattıyla şu ibare yazılı: "Bunu Hasan ibnu Ali ibnu Ebu Talip yazdı."

Şia ulemasından Abdullah Zicani, Kur'an Tarihi'nde Necefü'l-Eşref'te Hz. Ali hattıyla Mushaf bulunduğunu söyler.

İşte, muhtelif eski nüshalar, Sahabe devrinden kalma Mushaflar bugün de elde mevcuttur.

Bu mushaflar arasında hiçbir farklılık yoktur.(64)

"Münih Üniversitesi'nde kurulmuş "Institut für Koran Forschung", bütün dünyadan topladığı 42.000 kadar tam ve natamam Kur'an nüshasını bir araya getirip tasnif etmiş ve elli yıl süren bir mukabele ve tetkikat sonunda bunlar arasında bir iki hattat hatası bir yana, hiç bir nüsha farkı olmadığını tesbit etmiş ve bu durumu bir raporla dünyanın gözleri önüne sermiştir. Bu Enstitü, içindeki vesikalarla birlikte II. Dünya Harbi esnasında Amerikan uçaklarının bombardımanları sırasında berhava oldu."(65)

c) Harekeleme ve Noktalama Dönemi:

Tevbe suresinin 3. ayeti "Ve Rasuluhu" yerine "Ve Rasulihi" şeklinde okununca anlam, "Allah ve Rasülü müşriklerden beridir." şeklinde iken "Allah, müşriklerden ve Rasülünden de beridir." şekline dönüşür. Harekelemeye göre değişen bu okuyuş hatalarını Arap olmayanların farketmesi imkansızdır. Harekeleme, bu zaruretten doğdu.

69/688 de Ebu'l-Esved ed-Düeli renkli bir mürekkeble harflerin üstüne, altına, önüne birer nokta koydu. Üstteki a, alttaki i, yandaki u, sesini veriyordu. Tenvin içinde iki nokta kullanıldı.

Esved'in öğrencisi Nasr ibnu Asım (89/708) de harfleri harekeledi. Kimi tarihçiler bunu yapanın Basralı Yahya ibnu Ma'mer (129/746) olduğunu söylerler. Kur'an imlasında son düzenleme Halil ibnu Ahmed (175/791) tarafından gerçekleştirildi. *Hemze, şedde, sila, revm, işmam* belirlendi. Bu hareket başlangıçta bir muhalefetle karşılaştı ise de sonunda genel kabul görmüştür.

Kur'an Tarihi Üzerine Çağdaş Literatür:

- el-AKK, Halid Abdurrahman, *Tarihu Tevsiki Nassı'l-Qur'ani'l-Kerim*, Şam, 1986.
- EBYARİ, İbrahim, *Tarihu'l-Kur'an*, Kahire.
- HAMİDULLAH, Muhammed, *Kur'an Tarihi*, ç. Salih Tuğ, İst, 1993(66)
- HANEFİ, Muhammed Bahit el-Mutii, *el-Kelimatü'l-Hisan fi'l-Hurufi's-Sab'ati ve Cemi'l-Kur'an*, Beyrut, 1986.
- HUC CETİ, Muhammed Bakır, *Muhtasar Tarihi'l-Kur'ani'l-Kerim*, Dimeşk, 1975.
- İBNU'L-HATİB, Muhibbuddin, *el-Furkan*, Beyrut, 1990.
- MARZUK, Muhammed Abdulaziz, *el-Mushafu's-Şerif Dirasetu'n-Tarihyyetü ve Fenniyyetun*, Kahire, 1985.
- MUHEYSİN, Muhammed Salim, *Tarihu'l-Kur'ani'l-Kerim*, İskenderiyye, 1990.
- SALİM, Sahar es-Seyyid Abdulaziz, *Advaun ala Mushafi Osman ibnu Affan*, İskenderiyye, 1991.
- ŞAHİN, Abdussabur, *Tarihu'l-Kur'an*, 1994 (67).

İlave bilgi için tıklayınız:

– [Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğu ve günümüze kadar hiç değiştirilmeden nasıl geldiğini açıklar mısınız?](#)

DİPNOTLAR

(1) (Ebu Şehbe s.236), Şehhate (s.27), es-Sabuni, et-Tıbyan fi Ulumi'l-Kur'an, Beyrut,1408, s.68)

(2) el-Müzzemmil 1-4

(3) es-Sabuni/Kur'an İlimleri, ç.Zeynelabidin Tatlıoğlu, 1996,ist,İnsan yay. s.62-63 :' Arap Milleti Kur'an'ın indiği devirde bellekleri kuvvetli, ezberlemeleri süratli, zihinleri akıcı, saf ve mükemmel Arap özelliklerini taşıyorlardı. Bir Arap yüz binlerce şiiri (NOT: BİR İNSANIN YÜZBİNLERCE ŞİİRİ EZBERLEMESİ VE BUNLARI EZBERDEN OKUMASI MÜMKÜN DEĞİLDİR. BİR İNSAN ÖMRÜ BUNA YETMEZ. BÜYÜK BİR İHTİMALLE TERCÜME HATASI VEYA MÜBALAĞA: YÜZLERCE VEYA BİNLERCE OLMASI MUHTEMELDİR. ESERİN ORJİNALİNİN BULUNUP KONTROL EDİLMESİ LAZIM) ezberden okuyor, kabilelerin soylarını bilip ezberden sayıyor, onların ve harplerinin tarihlerini biliyordu. Onlardan Arap kabilelerin soylarını saymayan asılmış on kasideyi şiirlerin çok olmasına ve ezberlenmenin güç olmasına rağmen bilmeyen yok gibiydi. Araplara Kur'an gelince onun beyanının kuvvetli, hükümlerinin parlak, saltanat ve nüfuzunun büyük olması karşısında şaşkırdılar ve Kur'an onların beş duyularını yakalayıp akıllarına ve fikirlerine hakim oldu. Kur'an onların gayretlerini şanlı Kitab'a çevirdi. Şiir ezberlemeyi bırakıp O'nun surelerini ve ayetlerini ezberleyip okudular. Çünkü Kur'an'da hayatın ruhunu bulmuşlardı....Sahabe Kur'an'ı okumada ve incelemede birbirleriyle yarış ediyorlar, var güçlerini harcıyorlardı. Evlerinde Kur'an'ı hanımlarına, çocuklarına öğretiyorlardı. Hatta gecenin karanlığında sahabenin evlerinin yanından geçen bir kimse Kur'an okuyanların sesini arı sesi gibi işitirdi. Resûlullah gece karanlığında Ensar evlerinin bazılarının yanlarından geçiyor bazılarının yanlarında durup Kur'an dinliyordu.

(4) el-Cum'a 2

(5) Ezbere verilen önem Medine yıllarında da devam etti. Rasûl sürekli ezberi teşvik etti: Buhârî'nin Ebu Musa rivayeti: Resûlullah, Ebu Musa'ya: 'Dün gece senin okuyuşunu dinlerken beni bir görmeliydin, gerçekten sana Al-i Davud'un mizmarlarından bir ses verilmiştir' dedi.

Müslim'de şu ziyade yer alır: Ebu Musa: 'Ya Rasûlallah! Allah'a yemin ederim ki, eğer senin benim okuyuşumu dinlemiş olduğunu bilmiş olsaydım onu daha güzelleştirirdim.'

el-Buhârî ve Müslim: Rasûlullah 'Eş'arî kabilesini geceye girdikleri vakit Kur'an okurlarken yumuşak seslerinden evlerini tanırım.' der.

(6) el-A'la 6

(7) el-A'la 6

(8) Hamidullah, M / Rasulullah Muhammed s. 195

(9) (Ebu Şehbe,s.236),(es-Sabuni, s.68), (Şahhate,s.21)

(10) (Ebu Şehbe,s.236),(er-Rumi, Ulumu'l-Kur'ans.89), (Şahhate, s.21)

(11) Hamidullah, M / Rasulullah Muhammed s. 197

(12) Hamidullah, M/ Rasulullah Muhammed s. 195

(13) Bera ibnu Azib'den gelen bir rivayetde şöyle denilmektedir: "en-Nisa 95 ayeti nazil olunca; Rasulullah Zeyd'i çağırttı, elinde yazı aletleriyle gelen Zeyd'e bu ayeti yazmasını söyledi." Zeyd ibnu Sabit'ten aktarılan uzun bir rivayette o, "Rasulullah'ın yanında bulunduğu bir sırada Peygamber'de vahiy halinin belirdiğini, bu hal geçince, kendisine "Zeyd yaz!" dediğini, bunun üzerine bir kürek kemiği alarak üzerine Nisa 95 ayetini "ecren azima" e kadar yazdığını, sonra, Peygamber de tekrar vahiy halinin belirdiğini, bu hal geçince kendisine "oku" dediğini, yazdığı ayetleri okuduğunu, ayette "vel Mücahidun"

kelimesine gelince, Peygamberin ” gayru ulid darari” kısmını söylediğini haber vermekte.
(el-Buhari/Fedail)

Zeyd ibnu Sabit: Biz Kur’an’ı Rasulullah’ın huzurunda rika üzerine yazardık.” (İbnu Hanbel/ Müsned)

(14) el-Ankebut 48, el-A’raf 157.

(15) İbnu İshak /es-Sire

(16) Hamidullah, M/ Rasulullah Muhammed s. 196.

(17) Osman ibnu Ebi’l-As: Bir gün Rasulullah’ın yanında bulunduğum bir sırada gözleri birden sevinçle parladı ve bir noktaya bakarak şöyle buyurdu: Cibril bana geldi ve en-Nahl 90 ayetini yerine koymamı emretti.” (İbnu Hanbel/ Müsned)

İbnu Abbas: Rasulullah, bir sure nazil olunca, vahiy katiplerinden bir veya bir kaçını çağırır ve onlara şöyle derdi: “Bu ayetleri, şu şu ayetleri olan sureye yazın.”(et-Tirmizî)

(18) Hamidullah; M / Rasulullah Muhammed s.196

(19) (Tahir el-Cezairi, et-Tıbyan, Beyrut, 1412, s.101) (Ebu Şame el-Makdisi, Kitabu’l-Murşidi’l-Veciz, Ank,1986, s.44).

(20) Zeyd ibnu Sabit: ‘Biz Rasûlullah’ın yanında Kur’an’ı deriler üzerine yazıyorduk.’

(21) İbnu Hacer/Fethu’l-Bari

(22) Hamidullah,M/ Rasulullah Muhammed s. 195

(23) Her Ramazan’da Hz. Rasul’un o seneye kadar inen ayetleri Cibril ile okuyup karşılaştırdıkları rivayetleri vardır. (ez-Zerkani, I,234, Ebu Şehbe, s.236). Çiçek, M.Halil, 20.Asırda Ku’ran İlimleri Çalışmaları, 1996, İst,s.179-189

(24) Hamidullah, M./ Rasulullah Muhammed s.197

(25) Mus’ab ibnu Umeyr’in İbnu Ümmi Mektum ile Yesrib’e Hicret öncesi öğretmen olarak gönderildiğini biliyoruz. Hicret sonrası Mekke’ye Muaz öğretmen olarak geldi. Medine’ye gelen göçmenlere de Muaz’ın nakline göre Kur’an öğretecek birini görevlendiriyordu. Mescid’de Kur’an okuyanlar Namaz kılanların yanılmasına vesile olabiliyordu. Onun sağlığında Bi’r-i Maune vakasında yetmiş kurra şehid olmuştu.

(26) İbnu Hanbel /Fadalilus-Sahabe; İbnu Kesir/ Tefsiru’l-Kur’an’il Azim

(27) el-Cahşitari/ Kitabu’l-Vüzera ve’l-Kuttab

(28) İbnu Kuteybe/ el-Maarif el-Belazuri/Ensab; et-Taberi/ İbnu Abdiberr/ el-Bağdadi/ İbnu Abdirabbih/ İbnu’l-Esir/ Usdu’l-Gabe İbnu Teymiyye/İbnu Hacer

(29) el-Belazuri/ Ensab el-Yakubi/ İbnu Abdirabbih/ en-Nevevi/ es-Sirettü’n-Nebeviyye ez-Zehabi/Nübelâ: Ayetel-Kürsi’yi yazdığını kaydeder. İbnu Tiktaka/ İbnu Kesir/ el-Fusul fi İhtisari’r-Rasul Fasi/ İbnu Hacer/ Takribu’t-Tehzib el-A’zami,Muhammed Mustafa/ Küttabü n- Nebi

(30) el-Mes’udi/et-Tenbih

(31) el-Kettani, Abdulhay/Nizamu’l-Hükümeti’n-Nebeviyye Akkad, Abbas Mahmud.

(32) Çiçek, M. Halil, 20. Asırda Ku’ran İlimleri Çalışmaları, 1996, İst, s.179-189

(33) Ali’nin Mushafi’nin farkı surelerin nüzul sırasına göre tertibinden kaynaklanır. Anlam değişikliği yapmayan çok az kelime sinonimi dışında fark yoktur. Hz.Peygamber (asm)’ın irtihalinden sonraki altı ay içinde Ebu Bekir dönemindeki tedvinden önce Kur’an’ı Peygamberimiz’in talimatı üzerine mushaflaştırdığı nakledilir. Bu Mushaf’ta sureler nüzul sırasına göre dizilmiştir. Ebubekr Abdullah İbnu Ebi Davud, Süleyman el-Eş’as es-Sicistani /Kitabu’l-Mesahif (Tah. ve Neşr. Arthur Jeffery Mısır 1936)

(34) es-Suyuti/ İkrime’den İbnu Şirin nakletti. Rivayet tartışma götürür. İbnu Şirin’in rivayetine göre onda Nasih-Mensuh ayetler bulunuyordu.

- (35) *el-Buhârî ve Müslim'in Enes'dan naklettiği hadisin zahirine bakarak Rasûl zamanında ezberin sınırlı kişiye hasrı yanlıştır: 'Rasûlullah zamanında dört kişi Kur'an'ı ezberlemiştir. Bunların hepsi Ensar'dandı: Ubeyy ibnu Ka'b, Muaz ibnu Cebel, Zeyd ibnu Sabit, Ebu Zeyd.'* (Ebu Zeyd, Enes'in amcasıdır)
- (36) *Niçin Zeyd? Çünkü Kurra'dandı, vahy katibiydi, Son Arz'da hazır bulunmuştu.*
- (37) (Ebu Şame, s.48-49) (el-Cezairi, s.99-100) (ez-Zerkani, I,235), (Ebu Şehbe, el-Maakkal, 243-244) (el-Kattan, s.124), (Zurzur, s.87)
- (38) *O'nun beyan ettiği gerekçe dışında sebep arayanlar arasında, ezbere olan rağbetin azalmasını düşünen usulcüler vardır.*
- (39) *el-Buhârî/Fedaili'l-Kur'an*
- (40) *İbnu Hacer: İki şahidden murad, o ayetin ezberde olması ile yazılmış olmasıdır.'es-Sekavi: İki şahidden murad, o ayetin Rasûlullah'ın huzurunda yazıldığına dair iki kimsenin şahadet etmesidir.*
- (41) *Ebu Davud/ (er-Rumi, Ulumu'l-Kur'an, s.901) (el-Cezairi, s.100), (es-Sabuni, I/77)*
- (42) *Ebu Davud/*
- (43) *Ebu Davud/ (Itr, s.49), (el-Kettan, s.126).*
- (44) *(el-Askalani, Fethu'l-Bari, Beyrut,) (er-Rumi, s.92).*
- (45) *Hamidullah, M., Rasulullah Muhammed s. 198*
- (46) (Ebu Şame, s.64) (Ebu Şahbe, s.251-252).
- (47) *Şöyle dediği söylenir: "Mushaflar hakkında insanların en büyük ecre nail olanı Ebu Bekir'dir. Allah ona rahmet etsin. Çünkü o, Allah'ın Kitabını ilk toplayandır."*
- (48) (Şehhate, s.32).
- (49) (el-Buhari, III / 196).
- (50) *Ebu Kılabe'den rivayet edilir: Osman Halife olunca Kur'an okutan öğretmenler tayin etti, Her öğretmen kendi hocasının kıraatını öğretiyordu. Öğrenciler birbirleriyle karşılaştıklarında ihtilaf ediyorlardı. Muallimler birbirlerini küfürle itham edecekti. Osman olayı duyunca hutbede şöyle dedi: Siz benim yanımda ihtilaf ediyorsunuz, benden uzak şehirlerde bulunanların ihtilafları daha şiddetlidir.*
- (51) (el-Buhari, II /196-197)
- (52) *el-Buhari, Kur'an'ın Cem'i Babı, Enes ibnu Malik rivayeti.*
- (53) *Ebu's-Şusa: Biz Mescid'de oturuyorduk. İbnu Mes'ud da Kur'an okuyordu. O sırada Huzeyfe geldi ve şöyle dedi: "İbn Ümmi Abd'in kıraati! Ebu Musa'l-Eş'ari'nin kıraati ha! Allah'a yemin ederim ki eğer Osman' ın huzuruna varabilirsem bunları tek bir kıraat haline getirmesini talep edeceğim."*(İbnu Ebi Davud (316/928)
- (54) *el-Buhari, Menakib*
- (55) *el-Buhari, Menakib*
- (56) *Hamidullah, M., Rasulullah Muhammed s. 198*
- (57) *İstanbul Topkapı Sarayı'ndaki Mushafın bu nüshalardan olma ihtimali zayıftır. Yazısının mükemmelliği, harflerinin keskin dik köşeli oluşu dikkat çekiyor. Hamidullah bu nüsha ile Taşkent nüshasının Osman Mushaflarından olduğunu düşünür. (Rasullullah Muhammed s. 198).*
- (58) *bk. I.Derleme Dönemi*
- (59) *Schwally/ Die Sammlung des Qurans 2/93*
- (60) *Muhammed et-Lafin du Monde s.125*
- (61) *İbnu Kesir, Fezailu'l-Kur'an*
- (62) *Şibli, M., Tehzibu'l-Ahlak Mecmuası. 1913*

(63) Hamidullah, M. *Rasulullah Muhammed* s. 198

(64) Keskiöglu, Osman. *Kur'an-ı Kerim Bilgileri*

(65) Hamidullah, M., *Rasulullah Muhammed* s.198

(66) *Aslı Fransızca. 222 sayfa. Eser ilmi boyutu oldukça engin olan ve muhtevanın ilmi seviyesi olabildiğince yüksek bir bilgi hazinesidir. Meseleler tamamen tarihi gerçekliğe ve Kur'an gerçeğine dayandırılarak ilmi ciddiyetin gerektirdiği objektivite içerisinde ele alınmıştır. Kur'an hasımlarının ileri sürdüğü eleştirilere cevap teşkil edebilecek bir muhteva ile yazılmıştır. Ancak eleştirilerin aynısını nakletme ihtiyacı duymadığından ne onların isimlerini ve ne de eleştirilerini zikreder.*

(67) *Kur'an metninin Peygamber'in vefatından sonra gerek Ebu Bekir döneminde gerekse Osman'ın dönemindeki durumunu inceler. Diğer fasıllarda olduğu gibi konu ile ilgili oryantalistlerin ileri sürdüğü itirazları ve cevapları kaydeder. Mushafların çokluk problemini ve İbnu Mes'ud, Ubey ibnu Kab, Ali ibn u Ebi Talib, İbnu Abbas, Ömer, Hafza, Aişe, Ümmi Seleme, Abdullah ibnu Amr, Abdullah ibnu Zubeyr, Ebu Musa el-Eş'ari, Zeyd ibnu Sabit, Enes ibnu Malik ve Ebu Huzeyfe'nin azatlısı Salim'in mushaflarını ele alır. İmam Mushaf'la arasındaki farkları gözden geçirir. Özellikle İbnu Abbas, Ubey ibnu Kab, İbnu Mesud ve Ali'nin mushaflarını detaylı bir şekilde inceleyerek bunlarla İmam Mushaf'ın arasındaki farklara bakar ve bu farkların müsteşriklerin abarttığı gibi hiç de büyük olmadığını kaydeder. Faslın sonunda R. Blachere vb.nin İmam Mushaf aristokratik bir temayülün eseridir, iddialarını çürütür (s.262-266).*